RAZVOJ TURISTIČKE PRIVREDE REPUBLIKE SRBIJE U PERIODU 2008 - 2017 GODINE

Ekonomije mnogih zemalja sveta baziraju se na turizmu čiji se značaj posebno ogleda u umnožavanju efekata privrednih tokova. Turizam vrši uticaj bilo direktan ili indirektan na Bruto domaći proizvod (BDP), na platni bilans, na zaposlenost, na investicionu aktivnost, itd.

Analiza je vršena kroz sagledavanje investicija u turizam, broja preduzeća, broja zaposlenih lica i prosečnim zaradama u ovoj oblasti, broja dolazaka turista u Republiku Srbiju, noćenja turista po vrstama turističkih mesta, ostvaren devizni priliv i odliv od turizma po zemljama i međunarodna poređenja Republike Srbije sa zemljama iz okruženja i nekim zemljama članicama EU u broju dolazaka stranih turista. U analizi su, pored podataka iz istraživanja koja se sprovode u Republičkom zavodu za statistiku Srbije, korišćeni i podaci Narodne banke Srbije i Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija.

Ključne reči: turistička delatnost, dolasci, noćenja, devizni priliv, Republika Srbija

* Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd; vesna.zlatanovic@stat.gov.rs

1. Uvod

Predmet istraživanja ovog rada je razvoj turističke privrede Republike Srbije u periodu od 2008-2017. godine. Cilj istraživanja je da se na osnovu analize turističke delatnosti u posmatranom periodu ukaže na potrebu poboljšanja kvaliteta turističke ponude jer turizam predstavlja razvojnu šansu Republike Srbije.

Reč "turizam" potiče od engleske reči "tour" koja znači put, kružno putovanje, obilaženje itd. Prilikom definisanja pojma turizma treba napomenuti da se putovanja obavljaju iz zadovoljstva, sa zadržavanjem u različitim mestima, a osobe koje preuzimaju takva putovanja nazivaju se turisti.

U statističkom smislu putnik¹ je svako lice na putovanju između dve ili više zemalja ili dva ili više lokaliteta u granicama zemlje njegovog uobičajenog prebivališta. Putnici koji učestvuju u turizmu definišu se kao posetioci.

Posetilac je svako lice koje putuje u neko mesto izvan svoje uobičajene okoline za period kraći od godinu dana, a glavni razlog posete nije obavljanje neke aktivnosti plaćene od mesta posete.

Turista je posetilac koji provede najmanje jednu noć u nekom ugostiteljskom objektu kolektivnog ili individualnog smeštaja u mestu posete radi odmora ili rekreacije, zdravlja, studija, sporta, religije, porodice, poslova, raznih javnih skupova i misija. Obuhvataju se odrasla lica i deca bez obzira na uzrast i bez obzira da li zauzimaju poseban ležaj ili ne.

Domaći turista je svako lice koje provede najmanje jednu noć u nekom ugostiteljskom objektu za smeštaj, a državljanin je Republike Srbije.

Strani turista je svako lice koje provede najmanje jednu noć u nekom ugostiteljskom objektu za smeštaj u Republici Srbiji a nije državljanin Republike Srbije.

2. Turizam kao privredna delatnost

Ako posmatramo turizam, kao privrednu delatnost, treba navesti njegove karakteristike na osnovu kojih se on razlikuje od ostalih delatnosti privrede. To su: heterogenost strukture turizma, elastičnost turističke tražnje i neelastičnost turističke ponude, sezonski karakter turizma i neproizvodni karakter rada u turizmu.

Turizam je heterogena privredna delatnost koja se sastoji od različitih privrednih i neprivrednih aktivnosti, koje zajedno učestvuju u podmirivanju potreba domaćih i stranih turista. Osnovu turističkih privrednih aktivnosti čine: ugostiteljstvo i hotelijerstvo, saobraćaj, turističke i putničke agencije, trgovina na malo, zanatstvo i razne vrste komunalnih delatnosti. Neprivredne

¹ Statističko istraživanje o dolascima i noćenjima turista – metodološko uputstvo, RZS.

aktivnosti čine: kulturno-umetničke, sportske i druge aktivnosti, kao i rad raznih turističkih organizacija.

3. Investicije u sektor Usluge smeštaja i ishrane

U periodu 2008-2016. godine prosečno učešće turizma u ostvarenim investicijama iznosilo je 0,8% (Tabela 1). Vrednost investicija u turizam u Republici Srbiji u 2015. godini, iznosila je 3.995,6 mil. RSD, što je za 26,0% manje u odnosu na vrednost investicija u 2014. godini. Vrednost investicija u turizam u Republici Srbiji u 2016. godini iznosila je 3.477,2 mil. RSD, što je za 13,0% manje u odnosu na vrednost investicija u 2015. godini.

Tabela 1. Vrednost investicija u sektoru Usluge smeštaja i ishrane
(po KD iz 2010.) u Republici Srbiji, 2008.-2016. godine (mil. RSD)

2008.	2010.	2012.	2014.	2015.	2016.
Ukupne ostvarene investicije u osnovne fondove (mil. RSD)					
582514,8	483646,3	670802,3	535986,2	564849,3	601619,8
Vrednost investicija u turizam (mil. RSD)					
4965,4	3658,9	7360,6	5402,6	3995,6	3477,2
Učešće turizma u ukupno ostvarenim investicijama (%)					
0,8	0,7	1,1	1,0	0,7	0,6

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Statistički godišnjaci
za odgovarajuće godine

4. Broj preduzeća u sektoru Usluge smeštaja i ishrane

Kriterijumi za podelu preduzeća na mala, srednja i velika, utvrđeni Zakonom o računovodstvu i reviziji², odnose se na prosečan broj zaposlenih, visinu godišnjeg prihoda i vrednost imovine utvrđene na dan sastavljanja finansijskih izveštaja u poslovnoj godini.

Mala preduzeća su ona kod kojih broj zaposlenih nije veći od 50, godišnji prihod ne prelazi 25.000.00 evra, a prosečna vrednost poslovne imovine nije veća od 10.000.00 evra.

U srednja preduzeća razvrstavaju se ona kod kojih je prosečan broj zaposlenih u godini za koju se podnosi godišnji izveštaj od 50 do 250; gde je godišnji prihod od 2.500.000 evra do 10.000.000 evra u dinarskoj protivvrednosti; gde je

² „Službeni glasnik RS“, br.46/06 i 111/09.

prosečna vrednost poslovne imovine (na početku i na kraju poslovne godine) od 1.000.000 evra do 5.000.000 evra u dinarskoj protivvrednosti.

Velika preduzeća su ona koja zapošljavaju više od 250 zaposlenih, ostvaruju godišnji prihod veći od 10.000.000 evra i kod kojih vrednost imovine prelazi 5.000.000 evra.

Tabela 2. Broj preduzeća prema veličini u sektoru Usluge smeštaja i ishrane u Republici Srbiji, 2008.-2016. godine

	2008.	2010.	2012.	2014.	2015.	2016.
Ukupno	89198	90364	91536	93150	92329	97023
Broj preduzeća u sektoru Usluge smeštaja i ishrane						
Ukupno	1887	2249	2597	3021	3106	3428
Mikro	1464	1834	2173	2609	2647	2897
Mala	324	333	348	340	395	470
Srednja	90	74	72	68	59	56
Velika	9	8	4	4	5	5

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Radni dokumenti „Preduzeća u Republici Srbiji, prema veličini“, za odgovarajuće godine

U ukupnom broju preduzeća sektor Usluge smeštaja i ishrane u Republici Srbiji u periodu od 2008-2016. godine učestvuje u proseku sa 2,9% (od 2,1% u 2008. godini do 3,5% u 2016. godini, Tabela 2). Najveći deo preduzeća u sektoru turizma formiran je u preduzećima mikro veličine (2897 preduzeća u 2016. godini, sa učešćem od 84,5%). Kod malih preduzeća sektor turizma u 2016. godini učestvuje sa 13,7% (470 preduzeća). U okviru grupacije srednjih preduzeća u sektoru turizma formirano je u 2016. godini 56 (1,6%). Velikih preduzeća u sektoru turizma bilo je u 2016. godini 5 (0,1%).

Broj formiranih preduzeća u sektoru turizma u Republici Srbiji, u 2016. godini (3428) u odnosu na početnu posmatranu godinu (1887, 2008. godina), povećan je za 81,7%, a u odnosu na prethodnu (2015. godina, 3106 preduzeća) za 10,4%.

5. Broj zaposlenih lica

Ako se posmatra broj zaposlenih u turizmu na nivou Republike Srbije u periodu 2008-2016. godine zapaža se da se taj broj smanjivao do 2014. godine, a nakon toga počinje da raste (Tabela 3). Najveći pad broja zaposlenih zabeležen je u 2010. godini (u odnosu na prethodnu 2009. godinu došlo je do smanjenja od 12,9%). U 2016. godini broj zaposlenih je povećan za 3,9% u odnosu na 2015. godinu.

Tabela 3. Broj zaposlenih lica u sektoru Usluge smeštaja i ishrane u Republici Srbiji, 2008.-2016. godine

	Ukupan broj zaposlenih	Broj zaposlenih u sektoru (Usluge smeštaja i ishrane)	%
2008.	2081676	67715	3,2
2009.	1984740	64142	3,2
2010.	1901198	55862	2,9
2011.	1866170	54008	2,9
2012.	1865614	54701	2,9
2013.	1864783	55308	3,0
2014.	1845494	54772	3,0
2015.	1989617	65363	3,3
2016.	2009785	67902	3,4

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije,
Statistički godišnjaci za odgovarajuće godine

6. Zaposleni i zarade u sektoru Usluge smeštaja i ishrane

U strukturi broja zaposlenih u sektoru Usluge smeštaja i ishrane (septembar 2017. godine) dominiraju zaposleni sa srednjom stručnom spremom (6017 lica odnosno 45,3%), i kvalifikovani radnici (2318 lica odnosno 17,4%).

Učešće zaposlenih sa visokom stručnom spremom iznosi 10,7%, polukvalifikovanih 8,9%, sa nižom stručnom spremom 4,4%, nekvalifikovane radne snage 5,1%, sa višom stručnom spremom 5,0% i visokokvalifikovanih 3,2% (Tabela 4).

Tabela 4. Broj zaposlenih i prosečne zarade prema stepenu stručne spreme u sektoru Usluge smeštaja i ishrane u Republici Srbiji (septembar 2017.)

	Zaposleni %	Zarada (RSD)
UKUPNO	100,0	52184
Visoka	10,7	86666
Viša	5,0	71977
Srednja	45,3	47721
Niža	4,4	38997
Visokokvalifikovani	3,2	68794
Kvalifikovani	17,4	46894
Polukvalifikovani	8,9	39918
Nekvalifikovani	5,1	40710

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Saopštenje “Zaposleni kod pravnih lica u Republici Srbiji prema visini zarade i stepenu stručne spreme“

Iz prezentovanih podataka uočava se da je prosečna zarada isplaćena u septembru 2017. godine u sektoru turizma u Republici Srbiji iznosila 52184 dinara. Posmatrano prema stepenu stručne spreme, najviše zarade imaju zaposleni sa visokom stručnom spremom (njihova prosečna zarada u septembru 2017. godine u Republici Srbiji iznosila je 86666 dinara i bila je veća od zarade zaposlenih sa nižom stručnom spremom oko 2 puta).

Visokokvalifikovana radna snaga imala je zarade koje su 1,7 puta veće od zarada nekvalifikovanih (Tabela 4).

7. Dolasci i noćenja turista³

Tabela 5 pokazuje da je Republiku Srbiju tokom 2017. godine posetilo 3085866 turista koji su ostvarili 8325144 miliona noćenja. Evidentirano je 1588693 domaćih turista (51,5% od ukupnog broja gostiju) a inostranih 1497173 (48,5% ukupnog broja gostiju). U 2017. godini broj stranih turista je povećan za 16,8% a broj domaćih za 7,9% u odnosu na 2016. godinu.

U 2017. godini domaći turisti su ostvarili 5150017 noćenja (61,9% ukupnog broja ostvarenih noćenja) a strani 3175127 (38,1% ukupnog broja ostvarenih noćenja) odnosno zapaža se rast noćenja domaćih turista od 7,4% u odnosu na 2016. Godinu, dok je broj noćenja stranih turista veći za 15,9%.

³ Turista se registruje u svakom mestu ili objektu u kojem boravi. Zbog toga u slučaju promene mesta ili objekta dolazi do njegovog ponovnog evidentiranja i do dupliranja podataka. Na osnovu toga statistika evidentira broj dolazaka turista, a ne broj turista.

Tabela 5. Dolasci i noćenja turista u Republici Srbiji, 2008.-2017. godine

	2008.	2012.	2016.	2017.
Dolasci turista				
Domaći	1619672	1269676	1472165	1588693
Strani	646494	809967	1281426	1497173
Prosečna dužinaboravka	3,2	3,1	2,7	...
Noćenja turista				
Domaći	5935219	4688485	4794741	5150017
Strani	1398887	1796217	2738998	3175127

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Statistički godišnjaci za odgovarajuće god.

Ako se turistička aktivnost, merena brojem noćenja stranih turista posmatra po kvartalima, zapaža se da je u 1. kvartalu 2017. godine u odnosu na 1 kvartal 2016. godine veća za 5,9%. U 2. kvartalu 2017. godine u odnosu na 2 kvartal 2016. godine veća je za 23,0%. U 3. i 4. kvartalu 2017. godine u odnosu na iste kvartale prethodne godine, zapaža se povećanje turističke aktivnosti od 18,6% odnosno 13,0%.

Kao što je prikazano u *Tabelama 5 i 6* i *Grafikonu 1* zapaža se da se broj noćenja stranih turista povećava iz godine u godinu.

Tabela 6. Indeksi noćenja stranih turista u Republici Srbiji, Ø 2017=100

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
2015	55,0	47,6	58,3	68,1	85,9	83,6	107,7	118,1	86,9	77,9	54,3	67,3
2016	70,5	60,0	69,0	72,5	91,3	89,3	116,8	128,2	97,0	88,7	71,2	80,6
2017	69,6	59,6	81,9	92,8	105,4	113,3	142,2	150,3	113,1	106,4	76,2	89,1

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Trendovi 2017 godine

Grafikon 1. Noćenje stranih turista u Republici Srbiji, 2014.-2017. godine

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Trendovi 2017 godine

8. Teritorijalni raspored

Posmatrajući teritorijalni raspored noćenja turista, zapaža se velika neujednačenost u Republici Srbiji. Kao što se vidi u Tabeli 7, Region Šumadije i Zapadne Srbije učestvuje u ukupnom broju noćenja sa 45,3% (domaćih 58,9% a stranih 21,5%). Beogradski region učestvuje u ukupnom broju noćenja sa 24,8% (domaćih 8,5% a stranih 53,3%). Region Južne i Istočne Srbije apsorbuje 15,0% ukupnog broja noćenja (od toga domaćih 18,8% a stranih 8,2%). Region Vojvodine apsorbuje 14,9% ukupnog broja noćenja (od toga domaćih 13,8%, a stranih 16,9, Grafikon 2).

Tabela 7. Noćenja turista u Republici Srbiji, po regionima (2016.)

	Ukupno	Domaći	Strani
REPUBLIKA SRBIJA	7533739	4794741	2738998
SRBIJA – SEVER	2991073	1066690	1924383
Beogradski region	1867150	406674	1460476
Beogradska oblast	1867150	406674	1460476
RegionVojvodine	1123923	660016	463907
Zapadnobačka oblast	75584	62184	13400
Južnobačanska oblast	87244	69449	17795
Južnobačka oblast	423513	157725	265788
Severnobačanska oblast	107871	89814	18057
Severnobačka oblast	158177	92518	65659
Srednjobanatska oblast	75085	49142	25943
Sremska oblast	196449	139184	57265
SRBIJA – JUG	4542666	3728051	814615
Region Šumadije i Zapadne Srbije	3414123	2825256	588867
Zlatiborska oblast	1059627	886836	172791
Kolubarska oblast	222882	212761	10121
Mačvanska oblast	215046	169525	45521
Moravička oblast	302832	242233	60599
Pomoravska oblast	33588	20698	12890
Rasinska oblast	192325	164993	27332
Raška oblast	1201407	1001869	199538
Šumadijska oblast	186416	126341	60075
Region Južne i Istočne Srbije	1128543	902795	225748
Borska oblast	144864	115052	29812
Braničevska oblast	109520	94793	14727
Zaječarska oblast	327055	295919	31136
Jablanička oblast	75550	59852	15698
Nišavska oblast	177951	95209	82742
Pirotska oblast	31457	15069	16388
Podunavska oblast	18605	8961	9644
Pčinjska oblast	77282	64438	12844
Toplička oblast	166259	153502	12757
Region Kosovo i Metohija	...	...	...

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Opštine i regioni u Republici Srbiji 2017.

Grafikon 2. Noćenje turista u Republici Srbiji, po regionima

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Opštine i regioni u Republici Srbiji 2017.

9. Noćenje turista po zemljama porekla

Ako se posmatra struktura inostranih gostiju, najveći broj noćenja tokom 2016. godine ostvarili su turisti iz Bosne i Hercegovine (222888 noćenja što je za 16% više u odnosu na prethodnu godinu). Potom slede turisti iz Crne Gore (195970 noćenja); Bugarske (146196 noćenja); turisti iz Hrvatske (141783 noćenja); Turska sa 141608 noćenja itd (Tabela 8).

Tabela 8. Noćenja turista po zemljama porekla

	2014.	2015.	2016.
Ukupno	6086275	6651852	7533739
Domaći turisti	3925221	4242172	4794741
Strani turisti	2161054	2409680	2738998
- Austrija	47004	52141	59100
- Australija	24475	27730	28569
- Belgija	15797	15397	18096
- Bosna i Hercegovina	163695	192176	222888
- Brazil	...	4821	5684
- Bugarska	88953	119937	146196
- Kanada	15509	19756	18386
- Švajcarska i Lihtenštajn	40140	46644	52951
- Češka Republika	24365	22437	25374
- Nemačka	114997	122590	128897
- Danska	16365	14155	17448
- Španija	18974	21887	25584
- Finska	8719	9117	8414
- Francuska	53053	56570	57158
- Velika Britanija	56238	59660	65216
- Grčka	76600	80370	122062
- Hrvatska	116921	121381	141783
- Mađarska	41533	47436	63271
- Irska	6678	5805	8322
- Izrael	19502	21823	21823
- Island	1621	1503	1965
- Italija	103573	103509	109965
- Japan	13201	12344	12344
- Južna Koreja	...	13890	13890
- Kina	30749	32779	32779
- Kipar	...	8311	18160
- Luksemburg	971	808	1259
- Crna Gora	137084	171234	195970
- Makedonija	77328	85053	107371
- Holandija	32865	33549	36608
- Norveška	16741	17166	17048
- Novi Zeland	2229	2823	3184
- Ostale evropske zemlje	81908	64851	54026

- Ostale vanevropske zemlje	116908	134257	4949960
- Poljska	63506	65338	58670
- Portugalija	6869	7193	8139
- Rumunija	76982	94571	114921
- Ruska federacija	153811	129110	131323
- Švedska	35588	41251	46373
- Slovenija	112237	115449	131827
- Slovačka	16511	20957	21989
- Turska	81710	115038	141608
- Ukrajina	...	14749	18136
- Sjedinjene Američke Države	49144	52114	69002

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Statistički godišnjak Srbije 2017.

Tabela 9. Noćenja turista u Republici Srbiji, po vrstama turističkih mesta (januar-decembar 2016. godine)

	Ukupno	Domaći	Strani
Republika Srbija	7533739	4794741	2738998
Beograd	1703340	285207	1418133
NoviSad	330847	103014	227833
Banjska mesta	2085044	1831205	253839
Planinska mesta	1928533	1641427	287106
Ostala turistička mesta ⁴	1216312	763017	453295
Ostala mesta	269663	170871	98792

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Saopštenje o turističkom prometu u Republici Srbiji 2016.

Na osnovu broja ostvarenih noćenja, banjska mesta su imala najveći promet sa učešćem od 27,7% u ukupnom broju noćenja u Republici Srbiji (Tabela 9). Po broju ostvarenih noćenja (677690) Vrnjačka banja je najposećenija među banjskim mestima, a među planinskim, to je Zlatibor sa 651798 noćenja. Ako se posmatraju domaći turisti, zapaža se da su najviše boravili u banjskim mestima (38,2%), zatim slede planinska mesta (34,2%), ostala turistička mesta (15,9%) itd. Strani turisti najviše su boravili u Beogradu (51,8%), zatim slede ostala turistička mesta (16,5%), planinska mesta (10,5%), banjska mesta (9,3%) itd.

⁴ Ostala turistička mesta: Niš, Kragujevac, Subotica

10. Devizni priliv i odliv od turizma

Devizni priliv od turizma Republike Srbije, tokom 2014. godine iznosio je 863,2 miliona evra i bio veći za 8,9% u odnosu na prethodnu godinu (Grafikon 3). Devizni priliv od turizma u 2015. godini iznosio je 945,2 miliona evra i ostvaren je međugodišnji rast od 9,5%. Tokom 2016. godine devizni priliv od turizma iznosio je 1039,5 miliona evra i bio veći za 10,0% u odnosu na 2015. godinu.

Tabela 10. Devizni priliv i odliv od turizma po zemljama u 2016. (u hilj. evra)

	Priliv	Odliv
Bosna i Hercegovina	145696	16041
Slovenija	69386	30407
Crna Gora	66943	59770
Švajcarska	64073	15991
Velika Britanija	61361	17666
SAD	56637	22191
Nemačka	54355	75693
Hrvatska	52106	39330
Republika Makedonija	50538	11650
Austrija	25919	32542
Bugarska	28474	22898
Turska	26745	16283
Ruska Federacija	25999	21112
Izrael	23908	3398
Mađarska	22511	20627
Italija	21315	69867
Holandija	17744	13543
Rumunija	17292	7869
Francuska	16874	19791
Grčka	16759	404962
Ujedinjeni Arapski Emirati	15346	21429
Belgija	15139	4384
Španija	14468	31995
Kipar	12544	11229
Poljska	11475	5733
Švedska	10151	2224
Danska	8354	2673
Slovačka	5506	4995
Češka Republika	5426	16969
Norveška	5118	2366
Ostale zemlje	71359	59153
Ukupno	1039521	1084781

Izvor: Devizna statistika NBS.

Grafikon 3. Devizni priliv i odliv od turizma u Republici Srbiji, 2011.-2016. godine (u mil. evra)

Posmatrano po zemljama, ostvarenom deviznom prilivu od turizma Republike Srbije, najviše doprinose turisti iz Bosne i Hercegovine (14,0%, Tabela 10). Zatim slede Slovenija sa 6,7%, Crna Gora (6,4%), Švajcarska (6,2%), Velika Britanija (5,9%) itd. To pokazuje da su inostrani gosti u najvećem broju uslovno rečeno „strani“ jer dolaze uglavnom iz bivših jugoslovenskih republika. Tako u ukupno ostvarenom deviznom prilivu od turizma Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Slovenija i Makedonija učestvuju sa 37%. Posmatrajući turistički odliv domaćih turista zapaža se da se na prvom mestu nalazi Grčka sa učešćem od 37,3% u ukupnom odlivu; zatim slede Nemačka i Italija sa učešćima 7,0% odnosno 6,4% itd.

11. Smeštajni kapaciteti u Republici Srbiji

Republika Srbija danas raspolaže u sektoru turizma sa 46362 sobe odnosno 109469 ležaja (2016. godina, Tabela 11). Broj soba je, u odnosu na početnu posmatranu godinu (48041, 2010. godina), smanjen za 3,5%, a u odnosu na prethodnu (2015. godina, 45396 soba) povećan je za 2,1%. Broj ležajeva, u 2016. godini (109469) u odnosu na početnu posmatranu godinu (119427, 2010. godina), smanjen je za 8,3% a u odnosu na prethodnu (2015. godina, 106102 sobe) povećan je za 3,2%.

Tabela 11. Smeštajni kapaciteti u turizmu, 2010.-2016.godina

	Sobe	Ležaji
2010.	48041	119427
2012.	46020	113385
2015.	45396	106102
2016.	46362	109469

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Statistički godišnjaci

12. Značaj turizma u privredi Republike Srbije

Grafikon 4. Mesto sektora Usluge smeštaja i ishrane u privredi Republike Srbije u 2016. godini

Izvor: Autor prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Srbije

13. Poređenja sa zemljama u okruženju

Radi boljeg sagledavanja turističke delatnosti u Republici Srbiji može se izvršiti poređenje sa zemljama iz našeg okruženja (republikama bivše SFRJ - Slovenijom, Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom i Makedonijom). Kao što je prikazano na Grafikonu 6 zapaža se da u Sloveniji u ukupnom broju dolazaka gostiju, broj stranih gostiju čini 68,9% a broj domaćih 31,1%. U Hrvatskoj i Crnoj Gori strani gosti čine 88,4% odnosno 91,1% a domaći 11,6% odnosno 8,9%. Odnos stranih i domaćih gostiju u Bosni i Hercegovini iznosi 74,3% prema 25,7%. U Makedoniji u ukupnom broju dolazaka, broj stranih gostiju učestvuje sa 59,6% a broj domaćih sa 40,4%. U Republici Srbiji broj domaćih gostiju čini 53,5% a broj stranih 46,5%.

Tabela 12. Broj dolazaka gostiju u turizmu, 2015.godina (u hiljadama)

	Srbija	Slovenija	Hrvatska	Bosna i Hercegovina	Crna Gora	Makedonija
Ukupno	2437	3927	14343	723	1713	816
Domaći	1305	1221	1660	186	153	330
Strani	1132	2706	12683	537	1560	486

Izvor: Statistički godišnjaci navedenih zemalja, 2015. godina

Grafikon 5. Broj dolazaka stranih turista u nekim zemljama EU, 2014. godina, u hiljadama

Izvor: Autor prema podacima Statističkog godišnjaka Ujedinjenih nacija, 2015.

Grafikon 6. Broj dolazaka gostiju u turizmu (%)

Izvor: Autor prema podacima Statističkih godišnjaka navedenih zemalja

Kao što je prikazano na Grafikonu 5 broj dolazaka stranih turista u zemljama EU kreće se od 1 milion u Luksemburgu do 83 miliona u Francuskoj.

14. Zaključak

Dosadašnje stanje u turizmu u Republici Srbiji bilo je uslovljeno celokupnim društveno-ekonomskim razvojem u zemlji. Osamdesete i devedesete godine su zbog svih dešavanja u političkom i ekonomskom smislu bile velika kočnica za razvoj turizma. Nakon toga, dolazi do postepenog oporavka i povećanja broja gostiju i ostvarenih noćenja.

Analizirajući rezultate turističke delatnosti u Republici Srbiji može se reći da se poslednjih godina zapaža sve veći broj stranih gostiju, kako iz zemalja iz okruženja, tako sve više i iz ostalih evropskih zemalja, što doprinosi povećanju deviznog priliva u turističkom prometu.

Posmatrajući noćenja turista po vrstama turističkih mesta u posmatranom periodu, najveći promet su imala banjska mesta sa učešćem od 27,7%, zatim planinska 25,6%, Beograd 22,6% itd. Domaći turisti su najviše boravili u banjskim i planinskim mestima, a strani u Beogradu.

Što se tiče teritorijalne rasprostranjenosti broja noćenja turista zapažaju se velike razlike unutar Republike Srbije. Tako je na teritoriji Vojvodine ostvareno

14,9% ukupnog broja noćenja, a u ostalom delu Republike Srbije 85,1% (od toga najviše u Regionu Šumadije i Zapadne Srbije, 45,3%).

Učešće turističko-ugostiteljske privrede u ukupnom BDP Republike Srbije iznosi 1,1% (2016.), a u investicijama 0,6%. Učešće sektora Usluge smeštaja i ishrane u ukupnom broju preduzeća Republike Srbije iznosi 3,5% (2016. godina). Povećan je broj formiranih preduzeća u ovom sektoru (u 2016. godini, sa ukupnim brojem od 3428 preduzeća ostvareno je povećanje od 10,4% u odnosu na prethodnu godinu). Istovremeno je povećan broj zaposlenih u ovom sektoru za 3,9% u odnosu na prethodnu (2015. godina). Učešće ovog sektora u ukupnom broju zaposlenih iznosi 3,4% (2016. godina). Zaposleni ovog sektora ostvarili su učešće od 60,0% u prosečnoj bruto zaradi.

Na osnovu svega iznetog može se zaključiti da dostignuti nivo razvoja turističke delatnosti u Republici Srbiji, po svim bitnim pokazateljima, zaostaje u odnosu na resursne i tržišne mogućnosti njegovog razvoja. Zbog toga je potrebno preduzimanje odgovarajućih mera od strane države da bi multiplikativna funkcija turizma podstakla ukupan razvoj privrede Republike Srbije.

Literatura

- Narodna banka Srbije (2016): *Informacija o deviznom prilivu od turizma za 2016. godinu*,
- Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija (2016): *Informacija o turističkom prometu u Srbiji za 2016. godinu*,
- Republički zavod za statistiku (2017): *Opštine i regioni u Republici Srbiji za 2017. godinu*,
- Republički zavod za statistiku (2016): *Saopštenje o turističkom prometu u Republici Srbiji za 2016. godinu*,
- Republički zavod za statistiku (2014): *Statističko istraživanje o dolascima i noćenjima turista – metodološko uputstvo iz 2014. godine*,
- Republički zavod za statistiku (2017): *Statistički godišnjak Srbije za 2017. godinu*,
- Republički zavod za statistiku (2017): *Statistički kalendar Srbije za 2017. godinu*,
- Republički zavod za statistiku (2017): *Trendovi-jun 2017. godine*,
- United Nations (2015): *Statistical yearbook 2015*,
- Gligorijević, Ž., Stefanović, V. *Turizam kao društveno-ekonomski fenomen: pojamovni i vremenski obuhvat*, Ekonomske teme, Ekonomski fakultet, Niš, broj 3, 2012, 269-282.

Review scientific article

Received 1.10.2017.

Approved 14.10.2018.

TOURISM INDUSTRY DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF SERBIA (2008-2017)

The economy of many countries in the world are based on tourism, which is especially significant in its multiplier effect on trade flows. Tourism has an impact (direct or indirect) on the Gross Domestic Product (GDP), the balance of payments, employment, investment activity, etc.

The topic of this paper is tourism development in the Republic of Serbia in the period from 2008 to 2017. The analysis was performed by analyzing investments in tourism, number of enterprises, number of employees and average wages in this area, the number of arrivals and overnight stays in the Republic of Serbia, overnight stays by different types of resorts, territorial distribution, foreign currency inflow from tourism by country, and international comparisons of the Republic of Serbia with neighboring countries and the EU member states in the number of foreign tourist arrivals. In the analysis, in addition to data from research conducted in the Statistical Office of the Republic of Serbia, data from the National Bank of Serbia and the Ministry of Trade, Tourism and Telecommunications, have been applied as well.

Keywords: *Tourism activities, arrivals, nights, foreign exchange earnings, Republic of Serbia*